

ERIK ROSSANDER:

Balans och profil i försvaret

Det militära försvaret har debatterats på senare tid som sällan förr. Det beror på att samtidigt som landets ekonomi kräver åtstramning och försvarets ekonomi behöver saneras, känner många en ökande säkerhetspolitisk osäkerhet. Kravet "ett bättre försvar men billigare" leder till debatt. Försvarsministern har ju själv framträtt i denna tidskrift.

Dessvärre präglas de flesta förslagen av en strävan att åstadkomma patentlösningar, som är alldeles utmärkta inom det område som ligger författaren närmast, men som därför uppvisar besvärande luckor i andra avseenden. Dessa luckor skulle kunna utnyttjas av en angripare, som helt enkelt väljer att uppträda på ett sätt som förslagsställaren inte tänkt sig. Vårt problem är att vi skall vara beredda att försvara oss mot något vi inte har en aning om. Vem som överväger att angripa när, var, hur eller varför vet vi inte. Vi måste därför trovärdigt kunna avhålla alla från olika angreppssätt. Det kan vi bara göra genom att vara beredda på det mesta, inte bara det värsta.

Ett exempel på en sådan inriktning finns i Palle Sandbergs "Skiss till ett framtida försvar med balans och profil". (Försvar i Nutid nr 6/1980, Centralförbundet Folk och Försvar, Stockholm). Den inleds med en säkerhetspolitisk analys som blickar vidare än de flesta. Den sätter in Sverige i ett större strategiskt sammanhang, vilket är nödvändigt om man vill skapa sig en bild av olika angripares tänkbara mål. Tyvärr blir den bilden inte särskilt ljus för vår del. (Kanske dock mer realistisk än den som försvarskommittén målar upp). Bla påpekas att hela landet kan vara ett mål och inte som kommittén säger att bara smärre delar är hotade och då som genomgångsområden.

Sandberg tar sedan upp den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser för

vårt försvar. Detta leder över till en presentation av det eviga dilemmaet kvantitet – kvalitet. Han yttrar sig försiktigt men prioriterar nog ändå kvalitetsbehovet. Kanske naturligt men inte helt invändningsfritt som framgår nedan. Avslutningsvis påvisar han här det egendomliga förhållandet att oavsett förändrade säkerhetspolitiska villkor och teknisk utveckling har försvarsgrenarnas procentuella andel av försvarsanslagen varit i stort sett oförändrade sedan slutet av 1950-talet!

Efter dessa grundläggande diskussioner pekar Sandberg slutligen på besparingsmöjligheter och lämnar ett förslag till framtida försvarsorganisation. Hans idéer gör verkligen skäl för titeln "Skiss till ett framtida försvar med balans och profil". Här är det inte fråga om patentlösningar, utan om ett allsidigt sammansatt och (på papperet) väl fungerande förslag. Det går i korthet ut på att vi behöver

- en jämfört med idag något mindre men rörligare och mer effektivt beväpnad armé- och kustartilleriorganisation
- ett bättre sjöförsvar med betoning av ubåtar, minor och ubåtsjakt samt
- ett luftförsvar bestående av en blandning av jaktflyg och luftvärn.

De flesta idéerna förefaller välmotiverade och en så sammansatt försvarsorganisation skulle säkert kosta mycket att slå. Frågan är om det är tillräckligt för att vara fredsbevarande. Dessvärre lider förslaget av en annan svaghet – det kan verkligen diskuteras om det inte skulle bli dyrare än det vi nu har! Jag tänker i det följande ta upp dessa frågor – besparingar och försvarets fredsbevarande förmåga.

Det är klart att i en tunn skrift går det inte att detaljbelysa olika förslag eller få med alla aspekter på ett problem. En del i skriften kan väl kritiseras, men låt mig snarare diskutera än polemisera mot Palle Sandbergs idéer. Jag delar helt hans upp-

fattning att besparingar måste till i fredsdriften. Däremot är jag inte lika säker på att det är antalet värnpliktiga eller deras utbildningstid man bör ge sig på. Justeringar kan naturligtvis göras, men större ingrepp skall man nog passa sig för. Av operativa skäl måste man ha ett visst antal förband för att täcka ytan. Vi vet ju, som konstaterats inledningsvis, inte var, när eller hur ett angrepp sätts in.

Talet om den alltför stora svenska armén är en myt. Det kan visserligen synas meningslöst att göra jämförelser med andra länder, men det ger en föreställning om var vi står. Om man räknar antal armésoldater (inklusive lokalförsvaret mm) per kvadratkilometer har vi i Sverige efter mobilisering ca 1,5. Lika många har WP-staten Polen och det delvis NATO-anslutna Frankrike. Västtyskland däremot har över 5 soldater/km². Ser vi på andra neutrala stater har Finland 1,5, Jugoslavien nära 7 och Schweiz ca 14!

Förutom att vi alltså har behov av värnplikten rent operativt, är det troligen mycket ekonomiskt vanskligt att göra väsentliga ingrepp. Ytterligare differentieringar föder säkert krav på ytterligare kompensation för dem som tjänstgör den längsta tiden. Det finns en risk att ett besparingsförsök tvärtom leder till kostnadsökningar.

Däremot finns det anledning att granska kostnaderna för fast anställd personal. Precis som Sandberg säger, har vi en mycket stor stabs- och förvaltningsorganisation. Den kan, åtminstone delvis, vara ett resultat av att vi har så många anställda i åldersläget över den för förbandstjänst lämpliga övre gränsen ca 40 år. Detta är en naturlig konsekvens av att vi, praktiskt taget ensamma i världen, har livstidsanställt befäl, till yttermera visso med för några år sedan höjd pensionsålder. Här finns stora besparingar att göra. Men det

är klart att det krävs mod att ta strid mot personalorganisationerna.

Den andra frågan – försvarets uppgifter – hänger naturligtvis ihop med problemet att göra besparingar. De skall helst göras så att vi inte förlorar i effekt. Effekten brukar uttryckas så att vi skall vara krigsavhållande. Det skall alltså inte vara lönsamt för en angripare att ge sig på oss. Men vad är, och hur bedömer en angripare i förväg "lönsamheten"? Intäkten har Pelle Sandberg inledningsvis behandlat – angriparens syfte med att angripa Sverige. Kostnaderna har han däremot inte tagit upp. De kan mycket förenklat kanske uttryckas i förluster och/eller tid. Förlusterna är det självklara måttet, och Sandbergs organisationsförslag syftar tydligen att göra troligt för en angripare att de skulle bli stora. Sannolikt finns det dock många säkerhetspolitiska situationer där en stormakt anser sig kunna ta vissa förluster, förutsatt att operationen går tillräckligt snabbt. I ett sådant läge måste vårt försvar ha en struktur som en angripare bedömer det tar tid att bekämpa. Här tror jag att en armé av nuvarande storlek (eller helst större) gör nytta. Den behöver inte bestå av idel rörliga anfallsförband, men den skall kunna finnas överallt. För att få tillgång till terrortiet måste en angripare räkna med att behöva ta sig dit, och väl där i tidsödande operationer bekämpa allt motstånd.

Om man alltså accepterar Pelle Sandbergs idéer och förslag med den "lilla" förändringen att besparingarna tas ut i form av drastiskt minskat antal fast anställda i stället för ingrepp i värnpliktsystemet, får man, tror jag, en krigsorganisation som kan vara fredsbevarande. Men det kräver att man vänder upp och ned på invanda normer om livstidsanställning och oavsättlighet för försvarsmaktens personal. Det är kanske omöjligt?